

liberi, ut liberi, est quod possit non esse. Denique, quia decreta libera diversa sunt in Deo ratione diversæ connotationis, et variationis ex parte objecti: nam tota variatio debet accidere vel ex parte objecti, vel ex parte actus. Ex parte actus datur necessitas, et invariatio omnimoda: ergo tota variatio debet esse ex parte objecti: ergo libera decreta non sunt libera, neque varia ex sola intrinseca realitate et eminentia quam habent, alioquin rebus eodem modo se habentibus esset volens et non volens realiter, et posset deficere aliquid intrinsecum Deo, scilicet illud quo nunc libere est volens hoc.

XVI. Respondetur in hoc argumento, ejusque instantiis resumi quidquid in oppositum ab auctoribus contrariis objicitur. Quare ad primum syllogismum dicitur, quod actus liber in Deo nihil addit super necessarium entitative, et ex parte subjecti, quasi superadditum, et passive sibi adveniens, addit tamen terminative circa objectum. Itaque ipsemet actus, et entitas ejus, ut agens objectum, et constituens ipsum in ratione objecti, contingens, et liber est, Deumque denominat libere volentem, id est, tangentem objectum, et causantem illud, non solum in esse producti, et existentis, sed in esse voliti, seu boni amabilis libere, licet ipsemet actus, ut entitas quædam ex parte subjecti, seu ex parte Dei sit necessaria, utpote ens divinum.

XVII. Ad replicam quid sit ista terminatio, an realis, et intrinseca Deo, an extrinseca, respondetur esse intrinsecam entitative, cum vi et potestate super extrinseca: hæc enim terminatio non est aliud quam ipsemet actus Dei realis, prout tangit objectum, et immutat illud, seu communicat illi rationem objecti, et rationem boni, non solum in ra-

tione producti, sed etiam in ratione voliti, quod a nobis per respectum rationis erga objecta, explicatur. Revera tamen est ipsa summa et independens actualitas Dei, quia sibi subiecit hoc objectum, illudque determinat ut objectum suum sit. Et sicut ipsa actio productiva ex parte Dei est actualitas ejus, et hæc ipsa tangit realiter et immutat creaturas producendo, sed non realiter respicit illas, nec constituitur per respectum rationis, sed potius quia summe independens est ab illis, et sic facit illas dependere a se: ita ipsa volitio Dei se habet ad objecta libera, quæ per summam independenciam constituit in esse voliti, seu objecti.

XVIII. Et cum instatur, quod illa terminatio necessario conveniet Deo, si non distinguitur ab actu necessario, respondetur quod necessario conveniet Deo, ut actus est, et entitas Dei, sed libere, ut tangit et determinat creaturas, et constituit in ratione objecti participati a se: non enim illa terminatio est determinans Deum passive, sed determinans ipsas creaturas active, ut objectum volitionis sint. Et licet illa entitas et ille actus formaliter constituat Deum volentem libere, tamen quia non constituit tamquam actus specificatus ab objecto, et præsupponens ipsum, sed ut actus a quo participatur et derivatur ipsa ratio objecti, stat bene quod secundum se, et ut entitas, seu actualitas subjecti est sit necessarius, et ut principium participationis objecti sit liber, et Deus denominatur necessario habens entitatem, seu actualitatem liberæ volitionis, quia hoc pertinet præcise ad perfectionem ipsius Dei, non tamen denominatur necessario volens creaturam, quia hoc etiam pertinet ad communicationem suæ bonitatis in creaturam, quam constituit objectum sui, et hoc est li-

berum, et contingens, prout tangit creaturam. Itaque accidit hic magna hallucinatio ex parte nostræ imaginationis, quam oportet purgare cum de libertate divinæ volitionis tractamus, et illam accipere inverso modo ad libertatem creatam, quia nec actus liber Dei specificatur ab objecto, sicut in nobis, nec est contingens, aut deficere potest ex parte subjecti, in quo est, quia est purus actus, nec egreditur a potentia, et tamen est summe liber in ordine ab objecta creata, quia summe independens ab illis, et summe faciens illa dependere a se. Unde libertas in Deo necessario exigit actum necessarium et necessario existentem in subjecto, eo quod non est actus procedens a potentia subjecti, nec dependens et specificatus ab objecto, sed constituens et communicans objecto rationem objecti liberi, eo quod objectum creatum est. Si ergo non est actus procedens a potentia, sed est purus actus conveniens Deo, semper et conveniet, et similiter si non specificatur aut constituitur, vel dependet ab objecto libero, sed objectum a se; plane quantumcumque objectum ipsum deficiat, vel non deficiat, actus liber, idem perseverabit. Et sic de ratione talis actus liberi non est quod possit deficere in ratione actus. Sed tota libertas consistit in subjiciendo sibi objectum et constituendo ac derivando in illud rationem objecti, vel non derivando, quod quidem per actum realem et intrinsecum Deus facit; sed inde non sequitur, quod si Deus nolit, desinat in Deo aliquid intrinsecum, sed quod illud intrinsecum quod est in Deo, desinit immutare et constituere aliquid extra se, quod est objectum ejus. Et hæc terminatio, et immutatio ut tangit objectum, licet non constituat actum liberum in ratione actus liberi, quia summe independens et summe

liberum est in se, non per dependentiam ab objecto, sed objecti a se; tamen qui constituit et facit ipsum objectum in esse objecti voliti, et non solum in ratione producti et existentis, ut dixit Arrubal, ideo non denominatur Deus volens determinate, aut nolens ante istam terminationem, et constitutionem objecti, quam nos per respectum rationis explicamus. Itaque illa denominatio, seu respectus non pertinet ad constitutionem actus, sed requiritur ad constitutionem objecti, quantum sine illa terminatione, quam nos per respectum rationis explicamus, non datur objectum, licet datur actus; sine objecto autem actus non denominant. Quæ doctrina valde notanda est, quia in hoc solo tota explicatio hujus consistit. Et sicut Deus non denominatur creans, aut creator antequam effectus temporaliter sit, licet actio in Deo sit æterna, sic antequam objectum æternaliter sit objectum amatum, tum actus liber Dei non denominatur determinate volens; libertas tamen illius actus non ex hoc objecto dependet, nec per respectum rationis ad illud constituitur, sed ex summa independentia et potestate quam habet circa objectum ponendum, vel non ponendum in esse voliti aut noliti, dicitur realiter liber, libertate summa, et divina, et independenti. Quare non inciditur in sententiam Arrubal, quia non constituimus libertatem in Deo per aliquid extra immanentiam actus, et recurrendo ad productionem rei ad extra, sed stando intra ipsam immanentiam, per hoc quod actus ille etiam ut immanens, constituit objectum liberum in esse volibilis, et non solum in esse producti, nec ab eo specificatur aut dependet.

XIX. Ad ultimam replicam de contingentia, an sit prædicatum intrinsecum actus liberi, licet entitas sit

necessaria, quod variis exemplis declarabatur, respondetur nullum exemplum creatum esse posse adæquatum huic mysterio, quia omnes illæ formæ creatæ relativæ, sive ad aliud se habentes, habent entitatem suam ita dependentem a termino extrinseco, ut eo variato necesse sit entitatem formæ variari, et sic non potest esse in se magis indeficiens quam objectum. Sola divina volitio est actus omnino independens ab objecto, sed faciens illud dependere, et ideo est summe libera erga objecta, et tamen in se est entitas summe necessaria, quia immutat, et constituit illa objecta ut vult (et hoc est esse maxime liberam circa objecta et realiter liberam, quia realiter objecta facit a se dependere) et tamen in se non mutatur. Et ad inconveniens quod rebus omnino invariantis poterit velle vel nolle, etc. jam supra diximus non manere res omnino invariantas, tam passive quam active, sed actum divinum manere invariantum in se passive, variare vero, seu immutare objecta active. Ipsa autem objecta, licet in esse, et statu possibili, sint invarianta, et necessaria, tamen per illam volitionem transeunt de statu possibili ad statum objecti amari, et futuri, et participant rationem boni ut volibilis, et sic non manent invarianta, licet id habeant ex actu ipso divino libero, et absolutissimo in se.

Ad ultimam objectionem, quæ constat ex pluribus interrogationibus, respondetur.

XX. Ad primum posse formam necessariam ex parte subjecti, sed immutativam et constitutivam ipsius objecti liberi, necessario convenire subjecto in ratione actus, et non necessario in ratione attingentiæ objecti, et denominationis inde resultantis, qua Deus denominatur volens libere tale objectum potius

quam nolle. Et hoc ideo, quia forma volendi in Deo libere non se habet, sicut in nobis, in quibus actus ipse, qui est forma volendi solum formaliter præbet hunc effectum voluntati, eamque libere volentem reddit determinate circa hoc objectum, quia ab objecto ipso specificatur et constituitur, non vero objectum sibi constituit, unde sic specificatur et constitutus actus solum formaliter reddit voluntatem volentem. Actus autem divinus licet formaliter compararetur ad subjectum, et sic necessario illi insit, tamen ad objectum comparatur quasi active, quia illi communicat ut objectum suum sit, et sic reddit voluntatem divinam formaliter immutativam, et constitutivam objecti active, quia transfert illud de statu possibilis ad statum futuri, sicut operatio formaliter reddit subjectum agens active, et operans effectum. Et in hoc modo se habendi active ad objectum consistit libertas et contingentiæ respectu objecti, et denominatio, quæ inde resultat in Deo, quæ potest adesse et abesse. Ad illud quod dicitur quomodo sit vera ista causalis: Quia Deus libere vult hominem esse homo est; si ut sit actus liber involvit in connotato creaturam, respondetur causalem optimam esse, quia illa connotatio creaturæ, quæ ibi involvitur est connotatio creaturæ ut causatæ et participatæ a libero actu Dei, etiam in ratione objecti voluntatis. Unde ante ipsam connotationem est tota ratio, et constitutio intrinseca actus liberi in Deo, ut libere constituat sibi objectum et constituendo tendat in illud, sed non est tota conditio requisita ut objectum constituatur et habeatur terminus, et sic denominetur Deus volens determinate hoc objectum, quia non potest denominari volens hoc objectum nisi posito objecto, sicut licet actio Dei intelligatur ante

effectum, et æterna sit ante effectum temporalem, tamen non denominat agens agere ante effectum secutum, quia hæc denominatio agendi est dependens a positione effectus, non ut a ratione formali, sed ut a termino effecto. Sic in divina volitione procedimus, quæ comparatur ad objectum suum ut causatum et derivatum, a se in esse objecti. Et de ratione liberi est ut deficere possit, in eo scilicet in quo exercet libertatem. Et ita in libero divino deficere potest quantum ad attingentiæ objecti, quod constituit, et sibi subjicit, non in eo quod sit aliquid reale in subjecto, vel non sit, quia hoc totum necessarium est in Deo, ipsum vero tangere, et constituere objectum libere facit, et secundum habitudinem non necessariam, nec a tali objecto dependet in sui constitutione, etiam ut liber actus est, sed solum habet illud pro effectu a se secuto.

XXI. Ad id quod ultimo dicitur de diversitate decretorum Dei, respondetur decreta in Deo non esse diversa ex parte actus, et entitatis divinæ, sed ex parte connotationis diversorum objectorum, sine quibus non fit in Deo denominatio volendi, aut nolendi determinate, licet non fiat ab objecto, vel respectu ad illud tamquam a ratione formali; sicut in Deo dantur diversæ ideæ, non ex parte conceptus divini, sed ex parte terminationis ad diversas creaturas secundum quod diversimode formantur. Et quando dicitur quod non potest dari duplex decretum volendi et nolendi, nisi ex duplici et diversa connotatione objecti, respondetur quod velle et nolle entitative, et ex parte actus datur in Deo, ante omnem connotationem objecti non ut duplex et diversum, sed ut unum, quia actus ille non dependet, nec specificatur ab objecto: sed vel determinate, vel nolle determina-

te, hoc jam non solum involvit actum ut forma est subjecti, et in genere causæ formalis actuat, sed involvit attingentiæ, et constitutionem objecti quod veluti active constituit, et sic non denominat Deum volentem hoc determinate, nisi connotando, aut tangendo objectum, non quia illa connotatio requiratur ut ratio formalis ipsius actus liberi, sed ut conditio ex parte termini ut constituatur in ratione objecti futuri, et extra possibilitatem, in quo solo statu libere amari potest; et hoc posito, actus ipse formaliter libere denominat erga objectum, quia illud libere in ratione objecti tangit, et constituit.

ARTICULUS VI.

Utrum voluntas divina feratur aliquo modo in creaturas possibles sub illo statu?

I. Sensus difficultatis apertus est, quod loquimur de creaturis possibili-bus in se ipsis, non ut sunt in ipso Deo, qui est exemplar creaturarum, non creatura ipsa possibilis, hæc enim est objectum potentiæ Dei. Et loquimur de illis manentibus in statu puræ possibilitatis: nam si ab illo extrahantur ad statum futuritionis, nulli est dubium quod possint amari, imo hic est effectus amoris divini, dare, non supponere esse; atque adeo extrahit a possibilitate, et ad esse, seu futuritionem transmittit. Sed tamen creaturæ istæ sub illo statu possibilitatis, qui est status excludens, et negans existentiam, possunt considerari, vel secundum quidditatem suam, quæ est capax illius status, et subjicitur illi, sicut etiam subjicitur statui existentiae, quando de facto producitur, vel secundum ipsum statum qui additur illi quidditati, illamque constituit,